

MAXSUS PEDAGOGIKADA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Andijon davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim fakulteti
Maxsus pedagogika: logopediya yo'nalishi 301-guruh talabasi
Iminjonova Moxichexra Alimardon qizi
iminjonovamoxichexra@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada maxsus pedagogika sohasida qo'llanilayotgan zamonaviy yondashuvlar tahlil qilingan. Jumladan, inklyuziv ta'lim, individual va multisensorli yondashuvlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli hamda psixologik-pedagogik hamkorlikning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: maxsus pedagogika, zamonaviy yondashuvlar, inklyuziv ta'lim, individual yondashuv, multisensorli metod, psixologik-pedagogik hamkorlik, imkoniyati cheklangan bolalar, defektologiya, ta'limda innovatsiyalar

Zamonaviy jamiyatda har bir shaxsning ta'lim olish huquqini ta'minlash dolzarb masalaga aylangan. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan, rivojlanishda orqada qolgan yoki nogironligi bo'lgan bolalarni o'z tengdoshlari qatorida to'laqonli rivojlantirish bugungi kun pedagogikasining eng asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli maxsus pedagogika — zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas bo'lagi bo'lib, unga yangicha, individual yondashuv zarurati ortib bormoqda.

Maxsus pedagogika — bu psixofizik rivojlanishida cheklovlari bo'lgan bolalar bilan ishlashga ixtisoslashgan ta'lim sohasi bo'lib, uning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Bolalarning rivojlanish xususiyatlarini inobatga olgan holda o'qitish va tarbiyalash;
2. Ijtimoiy integratsiyani ta'minlash;
3. Mustaqil hayotga tayyorlash;
4. Rivojlanishdagi nuqsonlarni bartaraf etish yoki kamaytirish uchun tibbiy, psixologik va pedagogik yondashuvlarni uyg'unlashtirish
5. Zamonaviy yondashuvlar tahlili

Bugungi maxsus pedagogikada quyidagi zamonaviy yondashuvlar faol qo'llanilmoqda:

1. Inklyuziv ta'lim — bu nogironligi bo'lgan bolalarni sog'lom tengdoshlari bilan birga umumiy ta'lim muassasalarida o'qitishdir. Bu modelning asosiy ustunligi shundaki, bolalar jamiyatga ijtimoiy moslashishni erta boshlaydi. Pedagogik jarayon moslashtirilgan o'quv rejalari, yordamchi texnologiyalar va mutaxassislar (defektolog, tiflopedagog, surdopedagog va h.k.) yordamida tashkil etiladi.

2. Individual yondashuv - zamonaviy maxsus ta'limda har bir bola alohida o'rganiladi. Uning qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlariga mos individual rivojlanish dasturi tuziladi. Bu yondashuv bolaning ichki imkoniyatlarini maksimal darajada ochib berishga xizmat qiladi.

3. Multisensorli yondashuv - ko'rish, eshitish, teginish, harakat va hatto hid bilish orqali bilim berish usuli. Bu metod sezgi a'zolari rivojlanishida muammosi bor bolalarning kognitiv (bilish) faoliyatini faollashtiradi. Masalan, nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun tovushlar bilan bog'liq harakatlar orqali o'qitish ko'proq samara beradi.

4. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) - maxsus pedagogikada AKTning qo'llanishi ayniqsa dolzarb. Ovozli dasturni o'qib beruvchi vositalar, matnni braille shriftiga aylantiruvchi dasturlar, interaktiv elektron resurslar bolalar uchun katta qulaylik yaratmoqda.

5. Psixologik-pedagogik hamkorlik - pedagog, psixolog, defektolog va otalarning yagona jamoa sifatida ishlashi muhimdir. Bu yondashuv bolaning ijtimoiy va emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, o'ziga ishonchni oshiradi.

O'zbekiston va boshqa ko'plab davlatlarda inklyuziv ta'lim bo'yicha sinov dasturlari va maxsus maktablar faoliyat yuritmoqda. Masalan, ixtisoslashtirilgan maktab-internatlar, logopedik guruhlar, psixologik-pedagogik markazlar bu sohada yetakchi amaliyotga ega.

So'nggi yillarda respublikada "Nogironligi bo'lgan shaxslarni ijtimoiy himoya qilish to'g'risida"gi Qonun va Prezident qarorlari asosida bu yo'nalishdagi ishlar davlat siyosati darajasiga olib chiqildi. Bular maxsus pedagogika rivojiga kuchli turtki bermoqda.

Maxsus pedagogikada zamonaviy yondashuvlar — bu faqat innovatsion metodlar emas, balki insonparvarlik, inklyuzivlik va barobar imkoniyatlar g'oyalarini

ro'yobga chiqarish vositasidir. Bu sohadagi islohotlar davomiy va kompleks xarakterga ega bo'lib, jamiyatning madaniy va axloqiy taraqqiyotida beqiyos o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova, V.A. (2021). Maxsus pedagogika asoslari. Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti.
2. UNESCO. (2020). Inclusive Education: Guidelines and Global Practices. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
3. Axmedova, D.R. (2022). "Zamonaviy maxsus ta'limda AKT vositalarining o'rni". Pedagogik innovatsiyalar jurnali, №4, 45–52.
4. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. (2021). "Nogironligi bo'lgan shaxslarni ijtimoiy himoya qilish to'g'risida". Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
5. Vygotsky, L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Norqulova, M. (2023). "Inklyuziv ta'limda multisensorli metodlar qo'llanilishi". Maxsus pedagogika va psixologiya, №2, 30–36.
7. Tashkent State Pedagogical University (2022). Inklyuziv ta'lim metodik qo'llanmasi. Toshkent: TSPU nashriyoti
8. M.Y.Ayupova. "Logopediya". Toshkent. 2019-yil.
9. L.R.Mo'minova, M.Y.Ayupova. "Bolalarda dizartiriya nutq kamchiligini bartaraf etish texnologiyasi". Toshkent. 2017-yil.
10. Жўрахўжаев, М. Х. (2022). ИМКОНИЯТИ ЧЕКЛАНГАН БОЛАЛАР УЙДА ЯККА ТАРТИБДАГИ ТАЪЛИМДА ЎҚУВ ЖАРАЁНИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ. *PEDAGOGS jurnali*, 1(1), 295-298.
11. Khalilkhoja, D. M. (2022, March). PROBLEMS AND SOLUTIONS OF HOME INDIVIDUAL EDUCATORS. In *Conference Zone* (pp. 315-318).
12. Jurahojayev, M. K. O. (2022). MECHANISMS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF INDIVIDUAL HOME EDUCATION FOR THE DISABLED CHILDREN. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2022(3), 171-180.
13. Jo'raxo'jayev, M. X. Imkoniyati cheklangan bolalarning uyda yakka tartibdagi talimi samaradorligini oshirish mexanizmlari: Pedagogika fanlari boyicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. *Jizzax-2023.-36-bet*.
14. Jo'raxo'jayev, M. X. (2022). Uyda yakka tartibdagi ta'lim o'qituvchisining portreti/"Tilni o'qitish va o'rganishda XXI asr ko'nikmalari" III xalqaro anjuman materiallari.

